

**LIETUVOS RESPUBLIKOS
PILIETYBĖS ĮSTATYMO NR. XI-1196 36 STRAIPSNIO PRIPAŽINIMO NETEKUSIU
GALIOS ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas) (toliau – BDAR) 4 straipsnyje pateikiama asmens duomenų sąvoka, pagal kurią asmens duomenys – bet kokia informacija apie fizinį asmenį, kurio tapatybė nustatyta arba kurio tapatybę galima nustatyti (duomenų subjektas); fizinis asmuo, kurio tapatybę galima nustatyti, yra asmuo, kurio tapatybę tiesiogiai arba netiesiogiai galima nustatyti, visų pirma pagal identifikatorių, kaip antai vardą ir pavardę, asmens identifikavimo numerį, buvimo vietos duomenis ir interneto identifikatorių arba pagal vieną ar kelis to fizinio asmens fizinės, fiziologinės, genetinės, psichinės, ekonominės, kultūrinės ar socialinės tapatybės požymius.

BDAR 5 straipsnio 1 dalies a punkte įtvirtinta, kad asmens duomenys duomenų subjekto atžvilgiu tvarkomi teisėtu, sąžiningu ir skaidriu būdu (teisėtumo, sąžiningumo ir skaidrumo principas), c punkte – kad asmens duomenys turi būti adekvatūs, tinkami ir tik tokie, kurių reikia siekiant tikslų, dėl kurių jie tvarkomi (duomenų kiekio mažinimo principas), ir e punkte – kad jie laikomi tokia forma, kad duomenų subjektų tapatybę būtų galima nustatyti ne ilgiau, nei tai yra būtina tais tikslais, kuriais asmens duomenys yra tvarkomi (saugojimo trukmės apribojimo principas).

Pagal BDAR 6 straipsnio 3 dalį, tuo atveju, kai nacionalinėje teisėje įtvirtinama prievolė tvarkyti asmens duomenis, tame teisės akte privalo būti nurodomas duomenų tvarkymo tikslas, taip pat galėtų būti išdėstytos konkrečios nuostatos pagal šį reglamentą taikomų taisyklių pritaikymui, įskaitant bendrąsias sąlygas, reglamentuojančias duomenų valdytojo atliekamo duomenų tvarkymo teisėtumą, tvarkytinų duomenų rūšis, atitinkamus duomenų subjektus, subjektus, kuriems asmens duomenys gali būti atskleisti, ir tikslus, dėl kurių asmens duomenys gali būti atskleisti, tikslo apribojimo principą, saugojimo laikotarpius ir duomenų tvarkymo operacijas bei duomenų tvarkymo procedūras, įskaitant priemones, kuriomis būtų užtikrintas teisėtas ir sąžiningas duomenų tvarkymas.

Direktyvos 95/46 EB 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupės, įkurtos 1995 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 95/46 EB dėl asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo pagrindu (toliau – Darbo grupė), 2016 m. birželio 8 d. priimtoje nuomonėje Nr. 02/2016 „Dėl asmens duomenų viešinimo viešojo sektoriaus skaidrumo tikslu“ (WP239) (toliau – Nuomonė dėl asmens duomenų viešinimo) pasisakoma, kad „sprendžiant, ar tam tikri asmens duomenys gali būti skelbiami viešai interneto svetainėje (angl. *online*), turi būti įvertintos pasekmės, kurias sukels toks asmens duomenų tvarkymas“. Pažymėtina, kad BDAR preambulės 38 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad „vaikams reikia ypatingos jų asmens duomenų apsaugos, nes jie gali nepakankamai suvokti su asmens duomenų tvarkymu susijusius pavojus, pasekmes ar apsaugos priemones ir savo teises“. Darbo grupė taip pat pasisako, kad „duomenys, paskelbti internete, tampa prieinami neapibrėžtam ratui asmenų, t. y. ne tik tiems

asmenims, kurie galbūt turi teisėtą interesą tokius asmens duomenis gauti. Visuomenės interesas nėra tapatus viešajam interesui, todėl „online“ režimu viešai skelbiamų asmens duomenų, siekiant užtikrinti viešojo sektoriaus skaidrumą, apimtis gali skirtis nuo tos, kuri yra pateikiama kompetentingoms institucijoms“.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra ne tik pažymėjęs, kad skaidrumo principas leidžia piliečiams artimiau dalyvauti sprendimų priėmimo procese, taip pat garantuoja didesnę valdymo teisėtumą ir veiksmingumą bei aukštesnę atskaitomybę piliečiams mastą demokratinėje sistemoje, bet ir kad negalima automatiškai teikti pirmenybės skaidrumo tikslui, palyginti su teise į asmens duomenų apsaugą, net jei tai susiję su svarbiais ekonominiais interesais (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas sujungtose bylose Nr. C-92/09 ir C-93/09).

Šiuo metu nei Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas, nei Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymas nenumato asmens duomenų viešo skelbimo tikslo, taip pat juose nėra nurodoma, kokie asmens duomenys turėtų būti skelbiami viešai ir kiek laiko, nenurodoma, kaip turėtų būti skelbiami vaikų asmens duomenys bei kiti pirmiau nurodyti su asmens duomenų tvarkymu susiję aspektai, kaip to reikalauja BDAR 6 straipsnio 3 dalis. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, bei vykdant Valstybinės duomenų apsaugos inspekcijos (toliau – VDAI) 2020 m. lapkričio 23 d. sprendimą Nr. 3R-1016(2.13-1.), buvo parengtas Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo Nr. XI-1196 36 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas).

Įstatymo projekto tikslas yra suderinti Pilietybės įstatymo nuostatas su BDAR reikalavimais ir taip įgyvendinti minėtą VDAI sprendimą.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Strateginių sprendimų paramos grupės (grupės vadovas Dainius Žilinskas, tel. (8 5) 271 72 17) vyriausioji patarėja Indrė Žvaigždienė (tel. (8 5) 271 8981) ir Migracijos politikos grupės (grupės vadovė Aušra Grikevičienė tel. (8 5) 271 7078) vyresnioji patarėja Rūta Jasulaitienė (tel. (8 5) 271 88 97).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Pilietybės įstatymo 36 straipsnyje nustatyta, kad Lietuvos Respublikos Prezidento dekretai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo, Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo ir Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro įsakymai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo ir Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo, taip pat galutiniai ir neskundžiami administracinių teismų sprendimai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo (toliau – sprendimai dėl pilietybės) įstatymų nustatyta tvarka skelbiami Teisės aktų registre (toliau – TAR). Toks teisinis reguliavimas, kaip nurodyta VDAI 2020 m. lapkričio 23 d. sprendime Nr. 3R-1016(2.13-1.), neatitinka BDAR nustatytų reikalavimų.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Vidaus reikalų ministerija, rengdama Įstatymo projektą, vertino įvairias galimo teisinio reguliavimo alternatyvas:

1. sprendimų dėl pilietybės skelbimą TAR, skelbiamame sprendime fizinių asmenų, dėl kurių šie sprendimai priimti, vardus ir pavardes keičiant inicialais – pirmosiomis fizinių asmenų vardų ir pavardžių raidėmis;

2. sprendimų dėl pilietybės skelbimą TAR, pašalinant iš jų bet kokius asmenį leidžiančius identifikuoti duomenis;

3. sprendimų dėl pilietybės skelbimo TAR atsisakymą.

Vertinant pirmąją alternatyvą, pažymėtina, kad, atsižvelgiant į tai, kad pagal pirmąsias vardo ir pavardės raides (ypač kai TAR paskelbtuose sprendimuose dėl pilietybės pateikiami ir kiti duomenys – asmens gimimo data, valstybė, kurioje asmuo gimė, ir valstybė, kurioje jis gyvena (Respublikos Prezidento dekretuose)) galimybė identifikuoti konkretų fizinį asmenį išlieka, toks duomenų nuasmeninimas nebūtų prilyginamas visiškam anonimiškumui, todėl nebūtų tinkamas BDAR prasme.

Antroji alternatyva užtikrintų asmenų anonimiškumą, tačiau nuasmeninto (ne teismo) priimto sprendimo dėl pilietybės, kuriame nenurodomos nei konkrečios aplinkybės, nei informacija, apibūdinanti asmens asmenybę ar pan., ir kuriame, nuasmeninus fizinio asmens duomenis, nebelyka tikslaus teisės normos, viešinamos visuomenei paskelbiant TAR, turinio, skelbimas apskritai neturėtų prasmės, nebent siekiant statistiškai parodyti sprendimų dėl pilietybės skaičių.

Vertinant trečiąją alternatyvą, reikėtų įvertinti atskirų sprendimų dėl pilietybės kategorijų specifiką. Pirmiausia paminėtina, kad teismų sprendimai turėtų būti viešai skelbiami, nes to reikalauja Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 7 straipsnyje įtvirtintas teismo proceso viešumo principas, t. y. visi bylose priimti teismų sprendimai turi būti skelbiami viešai. Teismų įstatymas taip pat nustato, kokie duomenys apie asmenį neturi būti viešinami. Teismų procesinių sprendimų bei teisėjų drausmės bylose priimtų sprendimų viešo skelbimo tvarka patvirtinta Teisėjų tarybos 2015 m. lapkričio 27 d. nutarimu Nr. 13P-146-(7.1.2). Visgi siekiant užtikrinti, kad galutiniai ir neskundžiami administracinių teismų sprendimai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo būtų skelbiami TAR, atitinkama pareiga turi būti nustatyta Pilietybės įstatyme, nors manytina, kad teismo proceso viešumui užtikrinti užtektų paskelbimo Lietuvos teismų informacinėje sistemoje LITEKO. Pareiga skelbti TAR Respublikos Prezidento dekretus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo, Lietuvos Respublikos pilietybės išsaugojimo ir Lietuvos Respublikos pilietybės grąžinimo kyla tiek iš Teisėkūros pagrindų įstatymo 6 straipsnio 2 dalies 8 punkto, nurodančio, kad *visi* Respublikos Prezidento dekretai ir potvarkiai yra TAR objektas, taip pat iš Pilietybės įstatymo 36 straipsnio. Taigi, kadangi Teisėkūros pagrindų įstatyme jau nustatytas Respublikos Prezidento dekretų, tarp jų ir susijusių su pilietybe, skelbimas viešai, netikslinga tokio viešinimo reglamentuoti dar ir Pilietybės įstatyme. Teisėkūros pagrindų įstatymas įpareigoja ministrų priimtus teisės taikymo aktus skelbti TAR tik tais atvejais, kai tai privaloma pagal kitus teisės aktus. Kalbant apie vidaus reikalų ministro įsakymus dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo ir Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo – tokia pareiga šiuo metu nustatyta Pilietybės įstatymo 36 straipsnyje. Atsižvelgiant į tai, kad minėtų vidaus reikalų ministro įsakymų skelbimas nenuasmeninus neatitiktų BDAR reikalavimų, o nuasmeninus – būtų netikslingas dėl pirmiau minėtų priežasčių, Įstatymo projekte siūloma Pilietybės įstatymo 36 straipsnį pripažinti netekusiu galios.

Pitarus teikiamam Įstatymo projektui, Respublikos Prezidento dekretai pilietybės klausimais (kaip ir kiti Respublikos Prezidento dekretai) toliau būtų skelbiami TAR Teisėkūros pagrindų įstatymo pagrindu, galutiniai ir neskundžiami administracinių teismų sprendimai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės netekimo būtų skelbiami Teismų įstatymo ir Teismų procesinių sprendimų bei teisėjų drausmės bylose priimtų sprendimų viešo skelbimo tvarkos nustatyta tvarka, o vidaus reikalų ministro įsakymai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atkūrimo ir Lietuvos

Respublikos pilietybės netekimo būtų registruojami Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos darbo reglamento, patvirtinto Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro 2015 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 1V-558 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos darbo reglamento patvirtinimo“, nustatyta tvarka ir viešai nebūtų skelbiami. Pažymėtina, kad pats viešo paskelbimo faktas neturi jokios įtakos asmenų, dėl kurių priimtas sprendimas, teisėms įgyvendinti, nes asmenys su priimtais sprendimais supažindinami asmeniškai (su sprendimais supažindina Migracijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos tiesiogiai arba per Lietuvos Respublikos ambasadas ar konsulines įstaigas). Taip būtų įgyvendintas VDAI 2020 m. lapkričio 23 d. sprendimas Nr. 3R-1016(2.13-1.) ir užtikrinta galimybė asmenims, atsisakiusiems pilietybės, gauti įsakymų išrašus su jų pilnais duomenimis, kuriuos šiems asmenims reikia pateikti kitų valstybių institucijoms kaip patvirtinimą, kad neteko Lietuvos Respublikos pilietybės (šiuo metu išduodamos pažymos, nes įsakymo, kuriame nurodomi tik asmens inicialai, išrašas nėra tinkamas dokumentas, patvirtinantis Lietuvos Respublikos pilietybės netekimą).

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatomo teisinio poveikio vertinimas atliktas, įvertintos aiškinamojo rašto 4 punkte nurodytos alternatyvos. Priėmus įstatymą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo nuostatos nesusijusios su kriminogenine situacija ir korupcija.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo priėmimas neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymą, kitų įstatymų keisti ar priimti naujų įstatymų nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis nustatytų reikalavimų.

Įstatymo projekte nėra naujų sąvokų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus įstatymą, turės būti keičiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 3 d. nutarimas Nr. 280 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą ir Lietuvos Respublikos pilietybės dokumentų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Papildomų biudžeto lėšų įstatymui įgyvendinti nereikės.

14. Rengiant Įstatymo projektą gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą, negauta specialistų vertinimų.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą: „pilietybė“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.